

MAGISTRO BAIGIAMŲJŲ DARBŲ RENGIMAS MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETE KRIMINALISTIKOS MOKSLO PLĖTROS KONTEKSTE

Prof. dr. Hendryk Malevski

Dr. Eglė Latauskienė

Dr. Snieguolė Matulienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės saugos fakulteto Kriminalistikos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonai 271 46 11, 271 45 28
Elektroninis paštas krk@mrni.lt

Pagrindinės sąvokos: kriminalistika, magistro baigiamasis darbas, mokslinių tyrinėjimų objektai, tyrimo metodai, anketinė apklausa, studijos.

S a n t r a u k a

Kriminalistikos mokslo ir studijų raida Mykolo Romerio universitete parodė, kad ši aukštoji mokykla tapo pagrindiniu kriminalistikos mokslo ir studijų centru Lietuvoje. Spręsdamas valstybinius teisės saugos specialistų rengimo uždavinius, šis centras sugeba derinti strateginius Lietuvos integracijos į Europos struktūras tikslus su pragmatiniais mokslo, studijų ir teisės saugos praktikos uždaviniais.

Bendrajame studijų kontekste magistro baigiamasis darbas yra sisteminantis daugiaprofilinis specialisto brandos rodiklis. Straipsnyje nagrinėjama viena iš aktualiausių aukštos kvalifikacijos specialistų rengimo problemų – magistro baigiamųjų darbų rengimas.

Magistro baigiamasis darbas – tai elementas, jungiantis ir kartu vainikuojantis kelerių metų studijų procesą ir tam tikras magistranto mokslo tiriamojo darbo pastangas. Magistro baigiamasis darbas – tai ne tik studijų baigiamasis etapas, bet ir viena mokslinio tiriamojo darbo formų. Veiksmingas vadovavimas, vadovo ir jo vadovaujamo magistranto partnerystė rodo katedros kolektyvo ir jo narių požiūrį į mokslą ir į pedagoginę veiklą rengiant magistro baigiamuosius darbus.

Viena iš Kriminalistikos katedros nuostatų rengiant magistro baigiamąjį darbą – tai darbo sąsajos su praktine teisės saugos institucijų veikla aiškinant ir tiriant nusikalstamas veikas. Katedra orientuoja savo magistrantus ne tik analizuoti teisės saugos institucijų veiklą, atlikti empirinius tyrimus bei teorinius apibendrinimus, bet ir jų pagrindu teikti mokslines, metodines ir praktines rekomendacijas jų veiklai tobulinti.

Mūsų manymu, subrendo poreikis išnagrinėti ir ištirti įvairias, su magistro baigiamaisiais darbais susijusias, jų rengimo kokybės problemas. Šių darbų rengimo dešimtmečio praktika leidžia gana objektyviai ištirti visą magistro baigiamojo darbo rengimo pagrindinių grandžių procesą, įvertinti susiklosčiusią praktiką, nurodyti šių darbų rengimo trūkumus ir pranašumus, numatyti tobulinimo perspektyvas ir kryptis.

Mes suprantame, kad magistro baigiamojo darbo rengimui būdingas didelis potencialas, kurį turėtume veiksmingai išnaudoti bendrajame katedros, fakulteto, universiteto mokslinio tiriamojo darbo kontekste, siekdami nuolat ir nuosekliai tobulinti nusikalstamų veikų aiškinimo, tyrimo ir prevencijos veiklą. Tai yra viena iš prioritetinių Kriminalistikos katedros mokslinio tiriamojo darbo krypčių.

Šio straipsnio tikslas – išaiškinti magistrantų baigiamųjų darbų kriminalistikos mokslo srityje lygį, jų tyrinėjimų objektus, darbo metodus ir kriminalistikos mokslo praktinius-taikomuosius aspektus, kurie atsispindi studentų baigiamuosiuose darbuose.

Darbo autorių ilgalaikė mokslinė ir pedagoginė patirtis įtikinamai parodė, kad kriminalistikos mokslas skirtas ne tik užtikrinti, kad bus įgyti teorinės nuostatos ir praktiniai įgūdžiai, kurie būtini darbui su įrodomąja informacija, bet ir teisingai organizuoti ikiteisminį tyrimą. Kriminalistikos mokslo priedermė – užtikrinti šio mokslo bazinių žinių, teorinių koncepcijų ir institutų bei principų sistemos, kurie nulemia būsimo ikiteisminio tyrimo subjekto kūrybišką ir nestandartinį mąstymą sprendžiant kilius nusikalstamų veikų tyrimo uždavinius, kūrimąsi.

Pirmieji magistrų baigiamieji darbai¹ Kriminalistikos katedroje pradėti rengti 1994–1995 m. m. Tais metais buvo parengti ir magistrantų sėkmingai apginti 8 magistro baigiamieji darbai. Tuometiniai magistrantai, rinkdamiesi tyrinėjimams kriminalistikos mokslo sritis, pabrėžė didėjančio nusikalstamumo dinaminis rodiklius, siekė išanalizuoti atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų kriminalistinius taktinius aspektus, išsiaiškinti nusikaltimų tyrimo metodiką. Pirmųjų metų magistro baigiamieji darbai buvo nukreipti į bendresnio pobūdžio problemų nagrinėjimą.

Per dešimtmetį (nuo 1994–1995 m. m. iki 2004–2005 m. m.) Kriminalistikos katedroje buvo parengta ir sėkmingai apginta per 250 magistro baigiamųjų darbų.

Nemažas magistro baigiamųjų darbų skaičius, pedagoginės veiklos patirtis, susiformavusios kai kurios šių darbų pasirinkimo, rengimo, gynimo pozityvios ir negatyvios tendencijos, parengtų baigiamųjų darbų metodikos ypatumai ir jų praktinė nauda – tai **priežastys**, paskatinusios išanalizuoti ir įvertinti magistro baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo raidos ypatumus ir įtaką katedros moksliniam tiriamajam darbui.

Turime pabrėžti, kad kiekvienais metais fakultetų ir universiteto mastu apibendrinami magistro baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo rezultatai, bet ši veikla yra daugiau statistinio pobūdžio ir nėra nukreipta į esminių magistro baigiamųjų darbų rengimo klausimų analizę. Galima teigti, kad tai originalus ir reikšmingas mokslinis tyrimas.

Kiekviename tyrime svarbu išskirti ir apibrėžti tyrimo problemą, t. y. pagrindinę idėją ir teorinius teiginius, kuriais remiantis buvo sumanytas tyrimas, taip pat apibūdinti tyrimo metodus, pagrindžiančių mūsų pateiktus argumentus ir samprotavimus.

Kiekviena universiteto katedra skiriasi savo mokslinio tyrinėjimo specifika, todėl jų baigiamųjų darbų reikalavimai gali šiek tiek skirtis – šie darbai turi parodyti ne tik katedros mokslininkų lygį, bet ir jos tyrinėjimo prioritetus.

Mūsų užsibrėžtas tikslas – išanalizuoti kriminalistikos srities baigiamųjų darbų rengimo problematiką, tendencijas ir perspektyvas, pateikti rekomendacijas, susijusias su aptariamais klausimais, šių darbų tobulinimo perspektyvomis bei pastangomis veiksmingiau panaudoti jų rekomendacijas praktikoje.

Siekdami įvertinti kriminalistikos baigiamųjų darbų rengimo lygį, problemas, su kuriomis susiduriama rengiant kriminalistikos magistro baigiamuosius darbus, reikšmę kriminalistikos mokslo plėtrai bei įtaką teisės saugos institucijų vykdomai nusikalstamų veikų tyrimo veiklai, pasirinkome tokią darbo metodiką:

- *literatūros šaltinių lyginamoji analizė: jos metu buvo analizuojamos ir vertinamos kai kurių užsienio šalių aukštųjų mokyklų (Latvijos, Rusijos, Lenkijos, Suomijos) baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo rekomendacijos;*

- *2004–2005 m. magistrų, rašiusių ir apgynusių darbus Kriminalistikos katedroje, anketa.* Šioje magistrų apklausoje dalyvavo 44 (iš viso gynėsi 51) magistrantai, kurie 2005 m. gynėsi parengtus kriminalistikos baigiamuosius darbus. Dauguma apklaustųjų (62 proc.) buvo 24–28 metų, (54 proc.) turintys 5–10 metų darbo patirtį, 40 proc. apklaustųjų buvo ekspertinių tyrimų, 26 proc. – teisės ir valdymo, 16 proc. – teisės ir policijos veiklos specializacijos magistrantai.

Šios anketos tikslas buvo išsiaiškinti magistrantų, pasirinkusių baigiamajam darbui kriminalistikos mokslo tyrinėjimo aktualijas, motyvus ir požiūrius dėl baigiamojo darbo pasirinkimo, nagrinėjamų problemų aktualumo, jų rengimo ir gynimo metodinių reikalavimų vykdymo.

- *Kriminalistikos katedros magistro baigiamųjų darbų empirinė analizė.* Buvo atliktas 2000–2005 m. magistro baigiamųjų darbų empirinis tyrimas, kurio tikslas – išanalizuoti magistrantų pasirinktų darbų rengimo metodiką, problemas ir gautų rezultatų reikšmę kriminalistikos mokslui ir jo rekomendacijų taikymui teisės saugos institucijų veikloje.

¹ Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymo 2 straipsnyje pateikiamas magistro apibūdinimas: „magistras – kvalifikacinis laipsnis, suteikiamas asmeniui, išėjusiam magistrantūros studijų programą, taip pat asmuo, turintis magistro kvalifikacinį laipsnį“. Išsamiau apie šį įstatymą žr.: [9]. Magistrantūros studijų baigiamasis darbas – tai kvalifikacinis mokslinis darbas, integruojantis teorines nagrinėjamos srities žinias ir empirinės analizės įgūdžius, siekiant rasti problemos sprendimo būdus. Išsamiau žr. [7, p. 8].

Kriminalistikos magistro baigiamųjų darbų reikšmė ir įtaka moksliniams tyrinėjimams

Mokslas yra sudėtingas socialinis reiškinys, kurį sudaro trys pagrindiniai jo komponentai: žinių sistema; mokslinė veikla; institucijų sistema, per kurią ši veikla realizuojama.

Mokslinio tyrimo objektu gali būti bet kokia žmogaus veikla, jos pažinimo sritys. Šiame procese žmonės įgyja žinių apie realiai egzistuojančius reiškinius, įsisažmonina juos supantį pasaulį.

Mokslinis pažinimas nuo kasdienio žinojimo (asmeninės praktinės patirties) skiriasi tuo, kad yra ne paprasta žinių apie pasaulį sanaka, o jų sistema, leidžianti formuluoti naujas sąvokas, dėsnius, teorijas, kitaip tariant – naujas žinias. Ir mokslinis, ir asmeninis pažinimai siekia to paties tikslo – pažinti objektyvią tikrovę, rasti tiesą. Visa tai turi būti siejama tik su faktais, o ne su kokia nors išankstine nuomone, tikėjimu, todėl yra glaudus mokslinio pažinimo ir kasdieninės praktikos tarpusavio ryšys, nes mokslas pirmiausia yra kilęs iš praktinės žmonių patirties. Kartu būtina pabrėžti, kad mokslinės žinios griežtai verifikuojamos.

Magistro baigiamasis darbas – tai vienas iš pirmųjų savarankiškų mokslinių tyrinėjimų, kuris reikalauja iš studento ne tik konkrečių bent kelių mokslo sričių žinių, analitinių sugebėjimų, įgūdžių parengti ir atlikti empirinius tyrimus, bet ir tam tikrų gebėjimų ir mokėjimų rengiant, rašant ir ginant savo parengtą magistro baigiamąjį darbą.

Magistro baigiamojo darbo rengimui ypatingą reikšmę turi jo metodinis užtikrinimas. Dažniausiai tai įvairaus lygio metodiniai nurodymai arba praktinės rekomendacijos. Kaip atskira forma yra savarankiško dalyko studijavimas, todėl, mūsų manymu, sveikintinas disciplinos *Mokslinis tiriamasis darbas* įtraukimas į magistro studijų programą. Šios programos turinį sudaro integruota filosofijos (epistemologijos, etikos, logikos, mokslo tyros), psichologijos, sociologijos, teisės, vadybos ir kitų mokslo krypčių žinių sistema, kuri padeda magistrantams kompetentingai atlikti jų profesinėje ar kitoje veiklos srityje reikšmingus tyrimus bei rengti mokslinį tiriamąjį darbą. Kai kurių užsienio šalių (pvz., Lenkijos) universitetuose praktikuojama speciali auditorinio darbo forma – konsultacijos-seminarai magistro baigiamųjų darbų rengimo klausimais. Studentai, rašantys magistro baigiamuosius darbus pas vieną vadovą, periodiškai susirenka, atsiskaito ir diskutuoja su vadovu šių darbų rašymo metodikos klausimais.

Mūsų universitete buvo išleisti metodinių rekomendacijų baigiamiesiems darbams rengti leidiniai, kurie daugiau ar mažiau buvo metodinis magistrantų mokslinio tiriamojo darbo atspirties taškas [1].

Rengiant magistro baigiamuosius darbus, svarbus prof. R. Tidikio vadovėlis „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“ [2, p. 565–597], kuriame pateikiamos ne tik bendrosios magistro baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo nuostatos, bet ir konkretūs pasiūlymai ir rekomendacijos.

Kriminalistikos magistro baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo katedroje praktika rodo, kad magistrantai su rimtais sunkumais susiduria jau rinkdamiesi darbo temą. Kad yra problemų šioje srityje, patvirtina ir kitų aukštųjų mokyklų praktika bei nuolat leidžiami mokymo leidiniai baigiamųjų darbų rengimo klausimais [3].

Mūsų manymu, būtina parengti kriminalistikos magistro baigiamųjų darbų rengimo metodines rekomendacijas, remiantis bendrais universitetų leidiniais, kitų šalių patirtimi [4], atsižvelgiant į specifinius Kriminalistikos katedros reikalavimus, analizuojant teisės saugos institucijų veiklą nusikalstamų veikų aiškinimo ir tyrimo srityje.

Kriminalistikos mokslas – daugelį profilių, mokslinio pažinimo sričių, krypčių ir specialybių apimantis mokslas.

Kriminalistikos magistro baigiamasis darbas – tai originali kriminalistikos mokslo studija, kurioje atskleidžiamas magistranto sugebėjimas savarankiškai suvokti ir iš didelės įvairių faktų visumos išskirti problemą, atlikti jos mokslinę analizę, sprendimų paiešką ir spręsti konkrečius mokslinius uždavinius. Tai atskleidžia magistranto intelektinę brandą ir pasirengimą savarankiškai mokslinei veiklai. Magistro darbe pateikiami studento savarankiškai atlikti mokslinių tyrimų rezultatai, numatomos ateities tendencijos. Jam keliamas naujumo reikalavimas (naujų veiksmų, reiškinių ar dėsningumų aprašymas, žinomų teiginių iš kitų mokslinių pozicijų apibendrinimas ir pan.). Magistro baigiamasis darbas turi atitikti tam tikro mokslo raidos lygį. Tokie darbai gali būti panaudoti tobulinant studijų ir pareigūnų kvalifikacijos kėlimo procesą, praktinę veiklą.

Kriminalistikos katedra, ieškodama glaudesnių bendradarbiavimo ryšių su teisės saugos institucijomis, ne kartą kreipėsi į įvairių teisės saugos institucijų vadovus su prašymais – teikti savo pasiūlymus dėl sudaromos magistro baigiamųjų darbų tematikos, kuri būtų aktuali ir reikšminga sprendžiant taikomuosius uždavinius. Deja, tik Policijos departamentas reagavo į tokius prašymus ir pateikė savo

magistro baigiamųjų darbų temų variantus, kurie buvo kūrybiškai adaptuoti pagal universiteto reikalavimus.

Nors magistro baigiamojo darbo reikšmė ir įtaka mokslo raidai nėra labai didelė, bet rašančiam magistrantui tai kokybinis žingsnis jo, kaip specialisto ir potencialaus mokslininko, augimo procese. Būtina pabrėžti, kad tik nedaugelis magistro baigiamųjų darbų peržengia tradicinį (įprastą) jų rengimo lygį ir tampa atspirties tašku tolesnėje magistrų mokslinėje karjeroje. Turime pavyzdžių, kad magistro baigiamojo darbo metu atlikti tyrimai buvo naudojami rengiant žinybinius norminius aktus ir instrukcijas¹, kad kriminalistikos magistro baigiamojo darbo temos nagrinėjimas peraugo į daktaro disertacijos lygį².

Mūsų manymu, kriminalistikos baigiamasis darbas ir jo gynimas apibendrinta forma turi parodyti:

- bendrą magistranto teorinių žinių lygį, t. y. dalykinę erudiciją;
- sugebėjimą įsigilinti į nagrinėjamą temą teoriniu aspektu, t. y. teorinį pasirengimą;
- sugebėjimą pasirinkti temą atitinkančius duomenų rinkimo metodus ir sukaupti reikiamą kiekį informacijos, t. y. metodologinį pasirengimą;
- sugebėjimą tinkamai analizuoti surinktą medžiagą ir pasiūlyti pasirinktos problemos sprendimo būdus, integruojant teorinius modelius ir praktinę informaciją.

Rinkdamiesi savo mokslinių tyrinėjimų kryptį, magistrantai atsižvelgia į įvairius poreikius. Noras ir poreikis taikyti kriminalistines rekomendacijas tiesioginiame darbe teisės saugos srityje buvo pagrindinė magistrantų (63 proc.), pasirinkusių mūsų katedroje atliekamų mokslinių tyrinėjimų kryptį, priežastis, nulėmusi jų pasirinkimą.

Šiuo metu katedra rengdama baigiamųjų darbų tematiką atsižvelgia į nusikalstamumo tendencijas, ikiteisminio tyrimo būklę, specialiųjų žinių taikymo galimybes tiriant nusikalstamas veikas. Siūlomos magistrantams temos siauriamos, joms įvairiapusėms atskleisti būtini empiriniai kriminalistiniai tyrimai, reikia žinoti užsienio šalių patirtį.

Norime pabrėžti, kad matome kriminalistikos baigiamųjų darbų rengimo perspektyvas, kurios turės įtakos katedros prioritetiniams moksliniams tyrinėjimams, kriminalistinių rekomendacijų kūrimui. Ateityje sudarinėsime kelių magistrantų grupes, jiems bus pavesta kompleksiskai tyrinėti vieną bendrą temą, kuri būtų visapusiškai aktuali, apimtų skirtingus Lietuvos miestus, regionus, tarptautinius ir Lietuvos ikiteisminio tyrimo aspektus, specialiųjų žinių taikymo formas ir kriminalistines galimybes.

Kriminalistikos magistro baigiamųjų darbų rengimo problemos

Kriminalistikos magistro baigiamojo darbo rašymas – tai kompleksinis mokymo metodas, kuriuo siekiama ugdyti studentų sugebėjimą susieti kriminalistikos, baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės ir kitų mokslų žinias ir pritaikyti jas sprendžiant praktinio pobūdžio problemas, kartu derinant teorinį ir praktinį nagrinėjamos problemos aspektą.

Magistrantai turi sugebėti pasirinkti problemos pobūdį atitinkantį nagrinėjimo metodų rinkinį ir mokėti taikyti pasirinktus metodus³, tokius kaip teorinės ir praktinės medžiagos kaupimas bei analizė, naujų idėjų ir sprendimų generavimas.

Nagrinėdami kai kurių šalių aukštųjų mokyklų (Latvijos ir Čekijos policijos akademijų, Lenkijos ir Rusijos universitetų, Stokholmo ekonomikos mokyklos) baigiamųjų darbų rengimo praktiką, nustatėme darbo struktūros, metodikos, rezoliucinės dalies analogijas su mūsų baigiamųjų darbų rengimo praktika ir metodiniais nurodymais. Iš dalies skiriasi mūsų baigiamųjų darbų įvadinė dalis, kuri tampa

¹ Narkaus V. magistro baigiamojo darbo „Kriminalistinės odorologijos moksliniai ir metodiniai pagrindai ir jos rekomendacijų panaudojimas Lietuvoje“ (2004) pagrindu priimtas Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. V-742 „Dėl žmogaus kvapo pėdsakų, lyginamųjų kvapo pavyzdžių, foninių kvapų paėmimo ir konservavimo odorologinių tyrimų atlikimo metodikos patvirtinimo“. Piepolio V. magistro baigiamojo darbo „Kriminalistikos profilaktika (nusikalstamų veikų, susijusių su įsibrovimu į gyvenamąsias ir negyvenamąsias patalpas)“ (2004 m.) medžiaga buvo panaudota rengiant metodines rekomendacijas Lietuvos policijos apsaugos organizavimo tarnybos pareigūnams.

² Barkausko A. magistro baigiamajame darbe „Tardymo versijos“ (1995) tyrinėti klausimai peraugo į daktaro disertaciją „Nusikaltimo tyrimo versijų šiuolaikinė koncepcija ir jos plėtros kryptys“ (2000); Varnaitės J. magistro baigiamasis darbas „Peilio geležtės pėnties konstrukcinių savybių įtaka drabužių pažeidimų morfologinių požymių formavimuisi“ (2002) yra šios magistrės tobulinamas ir rengiamas daktaro disertacijos lygiu.

³ Tyrimo metodas (gr. *methodos* – tyrimo kelias) – tai tam tikrų praktinių arba pažintinių rezultatų gavimo būdas, taikant įvairias priemones. Savo ruožtu tai sisteminė procedūra, susidedanti iš nuosekliai pasikartojančių operacijų, kurių taikymas kiekvienu konkrečiu atveju leidžia pasiekti norimų rezultatų. Be abejo, sudėtingos, specifinės mokslo problemos reikalauja ir specialių tyrimo metodų, kuriuos reikia sukurti. Žr.: [6].

panaši į daktaro disertacijos įvadinę dalį ir literatūros šaltinių analizę įvairiomis kalbomis, tuo tarpu minėtose užsienio šalyse nagrinėjama temai atskleisti dažniausiai apsiribojama šaltiniais gimtąja kalba.

Mūsų manymu, Kriminalistikos katedra, bendradarbiaudama su kitų valstybių universitetų analogiškoms katedromis ir susitarusi su kolegomis, gali sėkmingai rengti magistro baigiamuosius darbus bendrai parengtomis temomis ir pagal suderintus planus parengtą empirinio tyrimo instrumentariją. Vėliau galima būtų pasikeisti turimais empirinių tyrimų rezultatais.

Temos pasirinkimas

Tai pirminis mokslinio tyrimo etapas, nes nuo tinkamo temos pasirinkimo priklauso būsimo darbo, empirinių tyrimų pobūdis, rašymo specifika ir jo įvertinimas. Kiekvienais metais katedra rengia atnaujintą magistro baigiamųjų darbų temų sąrašą, turint tikslą, kad temos nesikartotų bent dvejus metus. Siūloma tema turi sudominti magistrantą būtent ją rinktis moksliniams tyrinėjimams, temą gali pasiūlyti mokslinio darbo vadovas, tačiau studentas visada turi būti savarankiškas ir mokslinio vadovo patarimais vadovautis kūrybiškai. Kita vertus, atliekant tyrimą, tema neretai koreguojama, todėl iš pradžių ji gali būti formuluojama preliminariai.

Apklausus magistrantus nustatyta, kad jie konsultavosi su įvairiais asmenimis prieš rinkdamiesi baigiamojo darbo temą: 41 proc. respondentų konsultavosi su katedros dėstytojais, 34 proc. – su bendradarbiais, 25 proc. – su katedros vedėju. Keli magistrai nurodė, kad rinkdamiesi baigiamojo darbo temą, konsultavosi su teisėsaugos institucijose dirbančiais pareigūnais, bendraminčiais. Ketvirtadalis apklaustųjų nurodė, kad rinkdamiesi baigiamojo darbo temą su niekuo nesikonsultavo. Šis paskutinis skaičius turi kelti nerimą, nes jeigu ketvirtadalis studentų „aklai“, be išankstinių konsultacijų, pasirenka kriminalistikos magistro baigiamąjį darbą, tai rodo ne tik jų pasyvumą, žinių trūkumą ir žemą brandos lygį, bet ir abejingumą būsimojo darbo rašymui, jo gynimui ir įvertinimui. Tai liudija, kad tokiems magistrantams svarbu įveikti paskutinį studijų laiptelį, o ne pagilinti savo žinias, parengti gerą darbą, kuris būtų naudingas kitiems.

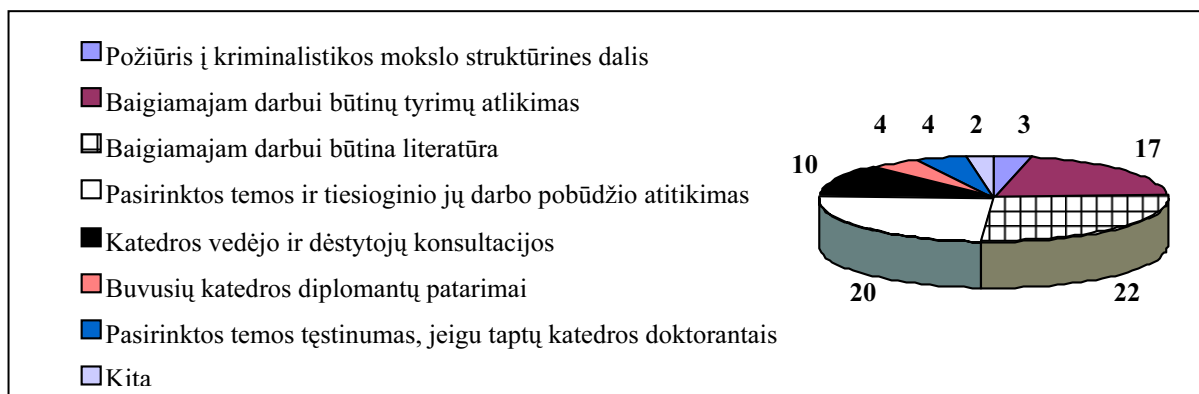
Kriminalistikos katedra, rengdama siūlytinas temas, atsižvelgia į tokius rekomendacinio pobūdžio aspektus:

- tema turi būti aktuali, t. y. svarbi kriminalistikos mokslo teorijai ir praktinių rekomendacijų taikymo požiūriu;
- tema turi būti susijusi su kriminalistikos mokslo teorija ir praktika, kurios išlaiko glaudų tarpusavio ryšį;
- svarbu sudominti patį tyrėją, nes tema jam gali būti pasiūlyta neatsižvelgiant į jo galimybes;
- reikia atsižvelgti į temos realizavimo galimybes, t. y. į tai, ar bus galima taikyti tinkamus metodus, ar turimos materialinės sąlygos leis išspręsti tyrimo uždavinius, ar bus galima rasti literatūros jai išplėtoti ir parengti. Magistrantui renkantis temą, įtaką daro tiesioginio darbo pobūdis: arba dirba ikiteisminio tyrimo institucijoje, arba yra atitinkamos srities specialistas ir pan.;
- pasirinktą temą dera gerai suformuluoti, prieš tai nustačius griežtas tiriamojo darbo ribas.

Kriminalistikos katedros parengtų magistro baigiamųjų darbų temų sąrašų reikalingumas nekečia abejonių, nes iš apklaustųjų magistrantų net 68 proc. patvirtino, kad temą magistro baigiamajam darbui pasirinko iš katedros siūlomų temų, ir tik 26 proc. apklaustųjų realizavo savo teisę – pasiūlė temos pavadinimą patys. Likę 6 proc. apklaustųjų pasirinko temą iš katedros pasiūlytųjų, tačiau jų prašymu ji buvo pakoreguota arba temos pavadinimą pasiūlė katedros vedėjas arba dėstytojas. Katedra yra iniciatorius – suteikia studentui teisę pačiam pasiūlyti darbo temą, o kad šis procesas neaptų nekontroliuojamu, pasiūlyta tema turi būti suderinta ir patvirtinta katedros vedėjo.

Kriminalistikos katedra, realizuodama strateginę tiriamojo darbo temą „Kriminalistikos mokslo plėtra kaip veiksnys, turintis įtakos žmogaus ir jo aplinkos saugumo užtikrinimui naujame teisiniame, ekonominiame ir geopolitiniame kontekste“, turi aktyviau skatinti ir įtraukti magistrantus į jos iškeltų uždavinių sprendimą. Tokiu atveju struktūrinama mokslinį tiriamąjį darbą, katedra siekia sujungti ir patyrusių mokslininkų, ir doktorantų, ir magistrantų pastangas į vientisą sistemą. Ši jų veikla jungiama vieno tikslo – realizuoti katedros mokslinio tiriamojo darbo temą. Norime pabrėžti, kad taip galima pastebimai padidinti katedros, fakulteto ir universiteto mokslo tiriamojo darbo efektyvumo koeficientą.

Atlikta magistrantų apklausa atskleidė temos pasirinkimo ypatumus, nulemiančius jų apsisprendimą rengti kriminalistikos magistro baigiamąjį darbą (žr. 1 diagramą).

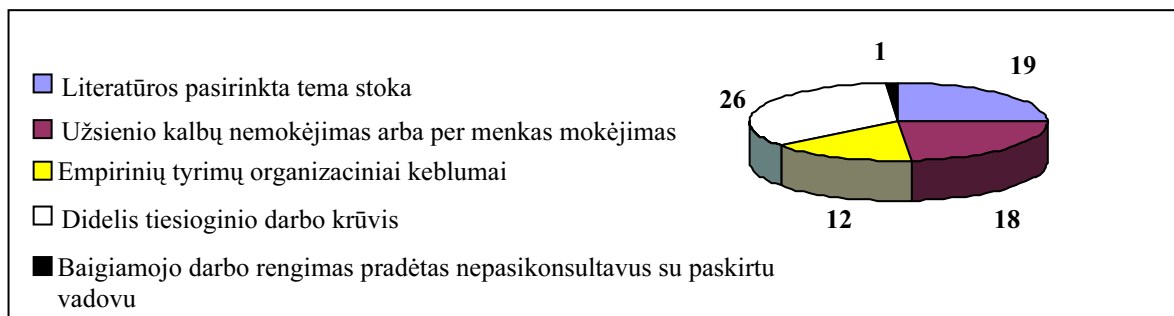
1 diagrama. Kriminalistikos magistro baigiamųjų darbų temos pasirinkimo motyvai

Kaip matyti, vyrauja šie pasirinkimo motyvai: 50 proc. apklaustų magistrantų nurodė, kad rinkdamiesi temą baigiamajam darbui, atsižvelgė į literatūros pasirinkta tema gausumą, 45,5 proc. apklaustųjų nurodė, kad pasirinkta tema atitiko tiesioginio darbo pobūdį.

Atlikta kriminalistikos magistro baigiamųjų darbų pasirinktų temų analizė parodė, kad katedroje studentai pasirenka tokias kriminalistikos mokslo tyrinėjimo sritis (atskirų nusikalstamų veikų kriminalistinė tyrimo metodika, ikiteisminio tyrimo veiksmų taktikos ypatumai), kurios tiesiogiai susijusios su jų darbu teisėsaugos institucijose. Tai visai suprantama, nes dauguma magistrantų, pasirinkusiųjų mūsų katedroje rašyti baigiamąjį darbą, dirba ikiteisminio tyrimo tyrėjais, prokurorais.

Išanalizavus atsakymus į klausimą apie baigiamojo darbo rengimo procesą paaiškėjo, kad 68 proc. apklaustųjų magistro baigiamąjį darbą pradėjo rengti pasikonsultavę su paskirtuoju darbo vadovu.

Kaip didžiausią problemą, su kuria susidūrė, magistrantai nurodė didelį tiesioginio darbo krūvį, literatūros pasirinkta tema stoką ir užsienio kalbų nemokėjimą (žr. 2 diagramą).

2 diagrama. Problemos, su kuriomis susidūrė magistrantai rengdami baigiamuosius darbus

Tyrimo tikslo, uždavinių ir hipotezės formulavimas

Vienas iš svarbiausių kriminalistikos baigiamojo darbo rengimo etapų yra jo struktūros ir turinio nustatymas. Dauguma magistrantų pasirenka temą jeigu ne akiai, tai labai miglotai suprasdami darbo rengimo tvarką, jo tikslus, uždavinius ir pan. Šiame darbo rengimo etape ypač svarbus yra magistranto ir jo vadovo bendradarbiavimas.

Nuosekliai, logiškai nepriekaištingai suformuluoti darbo tikslai, uždaviniai, darbo hipotezės, numatytas empirinių tyrimų instrumentarijus leidžia rašyti darbą laikantis jo pagrindinės idėjos, o ne nuolat koreguoti darbo struktūrą ir turinį atsižvelgiant į gautą medžiagą. Norime pabrėžti, kad baigiamojo darbo planas, jo struktūra nėra dogma, kurios negalima keisti arba tobulinti.

Pasirinktos temos pavadinimas turi atitikti darbo tikslą ir išreikšti norimą siekti rezultatą. Tyrimo tikslas, kaip ir temos pavadinimas, turi gana aiškiai nusakyti tyrimo objektą. Formuluoju tikslą, orientuojamasi į numanomą gauti iškelto hipotezės patvirtinimą arba paneigimą. Dažniausiai kiekvienas tyrimas atliekamas norint ką nors patvirtinti arba paneigti, tai yra patikrinti iškelto hipotezės teisingumą.

Kriminalistikos katedros magistro baigiamųjų darbų empirinė analizė parodė, kad pirmuosiuose 1994–1998 metų moksliniuose studentų darbuose nebuvo aiškiai pateikiamas pasirinktos temos aktualumas, bendrais sakiniais išvardijami taikyti darbo metodai: literatūros šaltinių ir empirinės medžiagos analizė. Nuo 1999 metų baigiamųjų darbų įvadinė dalis sustruktūrinta: pateikiamas pasirinktos temos aktualumas, suformuluojami bendri tikslai ir nurodomi darbo metodai. Iki 2001 metų magistrantai neprivalėjo kelti darbo hipotezių, bet turėjo suformuluoti darbo tikslus, nurodyti uždavinius jiems pasiekti, darbo metodus, pavieniais atvejais pateikti mokslinio tyrinėjimo objektus, dalyką.

Formuluojant tikslą, svarbu susieti jį ne tik su iškeltos hipotezės patikrinimu, bet ir su literatūros apžvalgos pagrindiniais teiginiais. Tikslas turėtų būti formuluojamas glaustai, vienu sakiniu, kurį detalizuoja tyrimo uždaviniai, atspindintys tikslo siekimo etapus ir priemones.

Kriminalistikos katedros magistro baigiamųjų darbų empirinė analizė atskleidė tipinius magistrantų suformuluotus tikslus, kuriuos susiskirstėme į tokias grupes:

- kriminalistikos mokslo institutų raidos analizė;
- konkrečių kriminalistinių institutų ir sąvokų analizė;
- įvairių pėdsakų susiformavimo ypatumų nustatymas;
- kriminalistinių rekomendacijų rengimas ir taikymo galimybių nustatymas;
- kriminalistinės konkrečių nusikalstamų veikų rūšių tyrimo metodikos rengimas;
- ekspertinių įstaigų praktinės veiklos, būklės ir perspektyvų analizė.

Kriminalistikos magistro baigiamųjų darbų analizė atskleidė tokį dėsningumą: kuo aiškiau buvo suformuluoti tikslai ir uždaviniai, tuo geriau buvo sustruktūrintas darbas bei aiškiau ir nuosekliau išdėstytas jo turinys.

Hipotezės formulavimas yra bene svarbiausias ir sunkiausias tyrimo etapas. Hipotezė – tai mokslinio pažinimo forma, išreiškianti moksliskai pagrįstą, tačiau dar nepatikrintą ir nepatvirtintą naujų dėsnių, priežastinių ryšių, objektų bei jų struktūrų ir savybių numatymą. Ji tarsi kompasas, rodantis moksliniam tyrimui kryptį, neleidžiantis per daug išsiplėsti ir nukreipiantis tyrėjo mintis reikiama linkme. Ji svarbi dar ir tuo, kad padeda pasirinkti (numatyti) tyrimo objektą ir informacijos gavimo būdą – tyrimo metodą.

Atlikta kriminalistikos baigiamųjų darbų empirinė analizė rodo, kad šiuo metu beveik kas antrame magistro baigiamajame darbe nėra iškeltos hipotezės, tačiau pastarųjų dviejų-trijų metų baigiamųjų darbų rengimo praktika pasižymi teigiamomis tendencijomis šiuo klausimu.

Kriminalistikos baigiamuosiuose darbuose statistinės analizės rezultatai rodo, kad hipotezė neprieštaruoja tyrimų rezultatams, tačiau tai dar nereiškia, kad ji yra besąlygiškai teisinga, nes praktiškai gali būti ir kitų hipotezių, gerai suderinamų su gautais rezultatais. Tokiu atveju hipotezė visada lieka atvira tolesniems moksliniams tyrinėjimams. Kitais atvejais, jeigu hipotezė pateikiama baigiamajame darbe, ji metodiniu požiūriu būna neteisingai suformuluota.

Mūsų manymu, magistro baigiamojo darbo temos pasirinkimas, tikslinimas, koregavimas, darbo tikslų, uždavinių, hipotezių ir tyrimo instrumentarijos nustatymas – tai reikšmingiausi vadovo ir magistranto bendradarbiavimo etapai, nuo kurių priklauso ne tik tyrimų kryptys ir būsimieji rezultatai, bet ir paties magistro baigiamojo darbo rengimo metodologinė bazė. Glaudus ir dalykiškas vadovo ir magistranto bendradarbiavimas šiame etape užtikrina prasmingą ir kryptingą studento savarankišką medžiagos rinkimo ir rašymo procesą bei yra rengiamo darbo kokybės garantas.

Kriminalistikos baigiamojo darbo metodika

Kaip pagrindinius *baigiamojo darbo rengimo metodus* magistrantai nurodė šiuos: 82 proc. respondentų nurodė lyginamąją literatūros šaltinių analizę, 57 proc. – interviu ir anketavimo metodus, 41 proc. – empirinius ikiteisminio tyrimo praktikos (medžiagų, bylų) metodus.

Kriminalistikos literatūros šaltinių analizė magistrantams padeda pasirinkti ir suformuluoti temą, numatyti tyrimo metodus ir surinkti reikiamą empirinę medžiagą, susipažinti su atliktais darbais, sudaryti darbo rengimo planą.

Vertinant magistro kriminalistikos baigiamojo darbo teorinį lygį, daugiausia dėmesio kreipiamą į panaudotus literatūros šaltinius, sisteminimą, teorinės analizės naujumą, išliekamąją vertę, apibendrinamąsias išvadas.

Literatūros analizę sąlyginai galima suskirstyti į du lygius: pirmame vyksta preliminarus susipažinimas su literatūros šaltiniais siekiant nustatyti jų gausumą, pobūdį, prireikus patikslinti arba pako-reguoti magistro baigiamąjį darbą; antrame – pagrindiniame – vyksta jos analizė, apibendrinimas, lyginimas su savo empiriniais tyrimais ir pan.

Svarbią vietą užima išsamesnis mokslinės ir praktinės literatūros pasirinkta tema nagrinėjimas. Jis parodo ne tik tai, kiek studentai pajėgia remtis studijų metu gauta informacija, bet ir kaip sugeba ją praplėsti tam tikros temos nagrinėjimo kryptimi. Katedroje studentai pratinami spręsti, kokios ir kiek informacijos reikia sukaupti, kad ji leistų pateikti pagrįstą darbo temoje išdėstytos problemos analizę.

Suprantama, rasti reikiamą literatūrą nelengva: kasmet įvairių mokslų klausimais publikuojama daug darbų, jų gausėja geometrine progresija.

Literatūros šaltinių apžvalga turi kuo tiksliau apibrėžti ir struktūrinti magistranto nagrinėjamą problemą. Apžvalgoje reikia išryškinti tuos su nagrinėjama problema susijusius klausimus, kurie yra svarbūs, bet į juos nėra pakankamai aiškaus atsakymo. Būtent tokie klausimai nulemia magistranto darbo reikalingumą, aktualumą, o jų pobūdis, turinys bei sudėtingumas – tyrimo tikslą, uždavinius ir jų sprendimo būdus.

Kriminalistikos katedra mokslinės literatūros šaltinių ieškantiems studentams rekomenduoja naudotis Lietuvos ir kitų užsienio valstybių universitetų, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo ir kitų bibliotekų paslaugomis, pataria pasitelkti įvairias paieškų sistemas internete. Magistrantai taip pat turi galimybę pasinaudoti katedros dėstytojų asmeninėmis bibliotekomis.

Norime pabrėžti, kad magistrantams, rašantiems kriminalistikos baigiamąjį darbą, niekada nepavyksta apsiriboti tik šios mokslo disciplinos ir jos srities žiniomis – problemų, susijusių su kriminalistiniais tyrinėjimais, sprendimas reikalauja jas analizuoti įvairiais aspektais. Be to, vienas iš kriminalistikos baigiamojo darbo tikslų – parodyti visapusį magistrantų profesinį išprusimą, todėl įvairių teisės ir kitų mokslų žinių naudojimas sveikintinas ir pageidautinas.

Atlikta kriminalistikos baigiamųjų darbų empirinė analizė parodė, kad magistrantai, tyrinėdami pasirinktą kriminalistinę problematiką, analizuoja literatūros šaltinius įvairiomis užsienio kalbomis. Vyrauja literatūra lietuvių, rusų ir anglų kalbomis, kiek mažiau studentai kriminalistinius šaltinius analizuoja lenkų, vokiečių kalbomis. Laipsniškai daugėja internetinių svetainių šaltinių.

Ikiteisminio tyrimo empirinių duomenų apibendrinimas ir analizė. Atsižvelgiant į nagrinėjamos temos pobūdį ir numatytus empirinių duomenų rinkimo metodus, daugiau ar mažiau dėmesio skiriama duomenų rinkimo procedūrai aprašyti, gautų duomenų patikimumui pagrįsti.

Moksliniu požiūriu vertingesni tokie duomenų rinkimo ir informacijos analizės metodai, kurie rodo didesnį studento savarankiškumo ir profesionalumo laipsnį. Savarankiškai atlikti statistiniu būdu pagrįstas ikiteisminio tyrimo tyrėjų, prokurorų apklausas ar kitus didelės apimties tyrimus studentų jėgomis sunkiai įmanoma ir techniniu, ir finansiniu požiūriais.

Pasirinktos temos nagrinėjimas ir iškeltų problemų sprendimas įpareigoja magistrantus pasirinkti tokius tyrimo metodus, kurie atitiktų ne tik temos pobūdį, bet ir objektyvias tyrėjų galimybes. Kai kurias kriminalistikos mokslo nagrinėjamas problemas galima gana gerai atskleisti remiantis ne kiekybiniais, o kokybiniais tyrimais, ne savarankiškai renkant pirminę informaciją, bet savitai analizuojant ir naudojant specialistų surinktus ar ekspertinėje įstaigoje esančius duomenis.

Visiems atvejams galioja tik viena bendra taisyklė: darbo autorius turi atlikti gana išsamią ir temos turinį atskleidžiančią savarankišką analizę.

Atlikta kriminalistikos baigiamųjų darbų empirinė analizė atskleidė šiuos įvadinės dalies trūkumus:

- nesuformuluotas arba neaiškiai suformuluotas darbo tikslas, nurodyti uždaviniai paviršutiniški ir neleidžia pasiekti užsibrėžto tikslo;
- nesuformuluota mokslinė problema ir neįtikinamai pagrįstas baigiamojo darbo nagrinėjamų klausimų aktualumas;
- baigiamojo darbo tikslo, struktūros ir išvadų ir nustatytų reikalavimų neatitikimas. Studentai ne visada atsižvelgia į universiteto Senato patvirtintus reikalavimus, kaip derėtų rengti magistro baigiamuosius darbus [5].

Dėstomosios darbo dalies metodologiniai aspektai

Pasirinktos kriminalistikos baigiamojo darbo temos aktualumas ir mokslinė svarba nulemia tai, kad magistro darbas gali būti teorinio ir taikomojo pobūdžio. Pirmosios kategorijos darbuose vyrauja teorinė ir analitinė medžiaga, antrosios – taikomieji tyrimai. Tai nereiškia, kad taikomojo pobūdžio darbuose teorinė dalis mažiau svarbi nei teoriniuose. Daug kas priklauso nuo nagrinėjamos problemos ir magistrantui prieinamos medžiagos pobūdžio ir kiekio.

Kriminalistikos baigiamojo darbo teorinė dalis – tai iš mokslinių straipsnių, monografijų, akademinių leidinių paties studento surinkta, susisteminta teorinė medžiaga. Ji atskleidžia magistranto

erudicijos lygį, jo intelektualinį pajėgumą, gebėjimą aktualius kriminalistikos mokslo klausimus spręsti remiantis socialinių (teisės, psichologijos) ir tikslųjų mokslų laimėjimais. Rengiant kriminalistikos teorinio pobūdžio magistro baigiamąjį darbą, katedra rekomenduoja magistrantui atlikti empirinius tyrimus (pvz., pareigūnų apklausa).

Kriminalistikos baigiamojo darbo dėstomosiose dalyse magistrantas turi integruoti teorines ir praktines žinias, atskleisti rastą problemos sprendimo būdą. Magistrantų moksliniuose tyrinėjimuose turi atsispindėti problemos sprendimo paieška. Ji liudija ne tik studento asmeninį indėlį į problemos nagrinėjimą, bet ir sugebėjimą tinkamai apibendrinti informaciją ir pasiekti galutinį tikslą – tam tikrą problemos sprendimo būdą. Be abejo, tas sprendimas gali turėti gana daug sudėtinių dalių ir būti išreikštas tam tikrų veiksmų planu, apibendrintu išvadų bei pasiūlymų rinkiniu. Tokiais atvejais stengiamasi priartinti magistrantų darbą prie praktinio teisininko darbo specifikos, kuriame būtina kruopšti, pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo situacijos arba pėdsakų susiformavimo ypatumų analizė ir pagrįstas sprendimų priėmimas, pavyzdžiui rastų, užfiksuotų ir paimtų pėdsakų tyrimo galimybės.

Norime dar kartą pabrėžti magistranto *dalykinių santykių su darbo vadovu* svarbą. Rengdamas kriminalistikos baigiamąjį darbą, magistrantas remiasi patyrusio specialisto – darbo vadovo – patirtimi ir pagalba. Vadovo uždavinys – siekti, kad magistrantas rastų racionalius sprendimo variantus, todėl jis neteikia diplomantui paruoštų sprendimų, tik padeda parengti tiriamojo darbo planą, nurodo literatūrą ar kitus informacijos šaltinius ir atsako į klausimus, kilusius analizuojant informaciją.

Magistrantų apklausos metu nustatyta, kad 66 proc. apklaustųjų su darbo vadovu konsultuodavosi *dažnai*, 24 proc. – *retkarčiais arba retai* ir tik 10 proc. – *itin dažnai*. 83 proc. apklaustųjų atsižvelgdavo į darbo vadovo padarytas pastabas ir pateiktas rekomendacijas, 12 proc. magistrantų į vadovo konsultacijas atsižvelgdavo, jeigu jų nuomonės sutapdavo, ir tik 5 proc. apklaustųjų nepaisė darbo vadovo patarimų ir kritinių pastabų.

Mūsų manymu, būtų tikslinga, kad magistrantų konsultacijos su darbo vadovu taptų privalomojo pobūdžio. Tai ypač aktualu neakivaizdiniu būdu studijuojantiems magistrantams, nes taip užtikrintume rašančiųjų darbo kokybės kontrolę. Taip daroma Stokholmo ekonomikos mokykloje, esančioje Rygoje. Visas baigiamojo darbo rengimo procesas vyksta iš anksto nustatytais etapais. Sąlyginai kas mėnesį baigiamąjį darbą rašantys magistrantai atvyksta nustatytu laiku ir atsiskaito už tai, ką įvykdė: pirmiausia pateikia baigiamojo darbo tezes, paskui pristato darbo struktūrą, vėliau – empirinės dalies medžiagą, tada darbo rankraštinį variantą ir galiausiai patikslintą baigiamąjį darbą. Visas šis procesas apibrėžtas tiksliais datomis ir valandomis [4].

Mūsų manymu, optimalus baigiamojo darbo vadovui vadovaujamųjų magistrantų skaičius – 5–7, geriausias vadovavimo rezultatas pasiekiamas tik tada, kai magistranto pasirinkta tema artima darbo vadovo tyrinėjamiems moksliniams interesams.

Kriminalistikos baigiamasis darbas, pasižymintis moksliniu savotiškumu ir analitiniu kūrybiškumu, turi būti parašytas ne tik laikantis bendrųjų norminės lietuvių kalbos reikalavimų, bet ir tam tikru stiliumi. Magistrantai, rengdami savo baigiamuosius darbus, pamiršta tikslumo ir korektiškumo principus, kurių dera laikytis pateikiant literatūros šaltinių medžiagą ir cituojant įvairius autorius. Magistrantai, siekdami padaryti kuo daugiau literatūros šaltinių išnašų, cituoja ir pateikia nuorodas apie visuotinai žinomas tiesas, kurios nėra diskutuotinos. Tai smukdo darbo teorinį lygį, jo kokybę, nes susidaro įspūdis, kad magistrantas nesuvokia, kas yra pagrindiniai visiems žinomi dalykai ir kurie klausimai yra diskusiniai. Daug citatų neretai sumenkina baigiamojo darbo moksliskumo lygį. Tai tik rodo, kad magistrantas arba nesuvokia perteikiamų minčių prasmės, arba nepajėgia jų savarankiškai atpasakoti, arba mechaniškai perkelia iš monografijos ar disertacijos cituojamą medžiagą. Be to, iš citatų ir nuorodų sudurstytas darbas niekada nebūna nuoseklus ir aiškus, todėl jis negali būti gerai vertinamas.

Iš probleminių kriminalistikos baigiamojo darbo aspektų paminėtinas teksto redagavimas. Šiai problemai spręsti ir magistrantai, ir jų vadovai neskiria pakankamai dėmesio. Mūsų manymu, šiam dalykui daugiau dėmesio turi skirti dėstytojai, atsakingi už „Mokslinio tiriamojo darbo“ programos vykdymą.

Atliktos magistrantų apklausos rezultatai parodė, kad 31 proc. magistrantų redaguoti kriminalistikos baigiamąjį darbą padėjo jų darbo vadovas, 22 proc. – lietuvių kalbos specialistai, 20 proc. respondentų konsultavosi su kompiuterinių technologijų specialistais.

Atlikta kriminalistikos baigiamųjų darbų empirinė analizė atskleidė šiuos dėstomosios dalies trūkumus:

- teorinėje darbo dalyje apsiribojama kriminalistinių sąvokų ir terminų išvardijimu. Joje neišskiriami pagrindiniai, naujumu pasižymintys tyrimai ir šaltiniai, neatskleidžiamas konkretus atskirų autorių įnašas į problemos sprendimą, neapibūdinami jų taikyti metodai;

- problemos su savarankiška medžiagos analize ir jos grupavimu;
- vengiama pateikti savo nuomonę arba pateikiami neargumentuoti, niekuo nepagrįsti kategoriški teiginiai;
- baigiamojo darbo teksto loginio sąryšio, minčių ir teiginių dėstymo nuoseklumo stoka. Daug pašalinių, tiesiogiai su tema nesusijusių intarpų, nėra vientiso, savo dėstymo stiliaus, kopijuojamas kitų autorių stilius;
- nepakankamai gerai argumentuojami teiginiai, kaip argumentą magistrantai pasirenka pasakymus „praktika rodo“, „praktikoje“;
- lietuvių kalbos ir stiliaus klaidos, kalbininkų aprobuotų terminų ir taisyklių nepaisymas, pasenusių terminų vartojimas, neapgalvotas jų perkėlimas iš senų literatūrinių šaltinių;
- perdėtas baigiamojo darbo stiliaus emocionalumas, jo perkrovimas retoriniais klausimais ir kitais moksliniam darbui nebūdingais elementais;
- citavimo metodikos trūkumai. Citavimo išradingumo stoka (nėra šalutinio citavimo, apibendrinamųjų nuorodų. Šalutinio citavimo atvejais iškraipomi perpasakojami kitų autorių mintys ir teiginiai. Nuorodose į dokumentus nenurodomas konkretus citatos puslapis;
- tekste trūksta nuorodų į pateiktas lenteles, grafikus, schemas, priedus;
- neatidžiai ištaisyta korektūra.

Norime pabrėžti, kad dėstomoji darbo dalis visada buvo ir yra labai svarbi, nes ji formuoja nuomonę apie darbo autorių.

Kriminalistikos baigiamojo darbo išvadų ir pasiūlymų reikšmingumas

Išvadų vertė ir pagrįstumas priklauso ne tik nuo atliktų tyrimų kokybės, bet ir nuo baigiamojo darbo autoriaus erudicijos, jo mąstymo lygio.

Vienas iš svarbiausių baigiamojo darbo akcentų – atsakyti klausimai, patvirtinta arba paneigta darbo hipotezė, apibendrinti gauti empirinių tyrimų rezultatai.

Kriminalistikos baigiamųjų darbų išvados pasižymi šiais bruožais:

- įvertinama kai kurių ekspertinių įstaigų veikla ir jų funkcijos;
- pateikiami atliktų kriminalistinių tyrimų rezultatai ir apibendrinimai, pavyzdžiui: „deja, net 92 proc. apklaustųjų tardytojų ir kvotėjų nurodė, kad dėl didelės darbo apimties kruopščiai pasiruošti kiekvienai apklausai neturi galimybės ir 43 proc. apklaustųjų pripažįsta, kad kartais dėl to nukenčia nusikaltimų tyrimo kokybė“ [10];

- išvadose konstatuojama, kad teisėsaugos institucijų pareigūnams ir specialistams nepakanka kompetencijos kelti kvalifikaciją, pavyzdžiui: „ikiteisminio tyrimo tyrėjų ataskaitose prokurorui apie atliktus ikiteisminio tyrimo veiksmus dažnai kaip gautų faktinių duomenų analizė išvardinami tyrimo veiksmų protokolai. Čia reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pastarieji nėra įrodymai, o tik faktinių duomenų laikmena ir procesinė forma, todėl būtina pateikti faktinius duomenis ir nustatyti tarp jų priežastinį ryšį“ [11];

- pateikiamos kriminologinio pobūdžio išvados: nusikalstamumo santykis su kriminalistikos mokslo siūlomomis rekomendacijomis.

Magistrantai pateikia tokių pasiūlymų:

- siūloma suaktyvinti teisėsaugos ir mokslo institucijų bendradarbiavimą, tarptautinių tyrinėjimų plėtrą;

- siūlo, kaip pagerinti ekspertinių įstaigų darbo kokybę;
- siūlo kriminalistikos mokslo vystymo formas ir būdus, pavyzdžiui: „Lietuvoje būtina reikia leisti specialų Lietuvos kriminalistinį leidinį, parengti naują išsamesnį kriminalistikos žinyną arba mažąją kriminalistikos enciklopediją“;

- siūlo kelti teisėsaugos institucijų pareigūnų ir specialistų kvalifikaciją;
- siūlo sukurti įvairių kriminalistinių objektų duomenų informacinius bankus.

Kaip jau minėjome, baigiamasis darbas atskleidžia studento gebėjimą rišliai ir argumentuotai dėstyti medžiagą moksliniu dalykiniu stiliumi, tinkamai naudotis literatūros šaltiniais ir teisingai įforminti darbą. Ne mažiau svarbus pats darbo įvertinimas ir argumentuotas atsakinėjimas į pateikiamus klausimus gynimo metu, kuris modeliuoja svarbią diskusijų situaciją, ugdo didaktinius sugebėjimus. Kriminalistikos magistro baigiamojo darbo vertinimo ir gynimo problemos reikalauja atskirų mokslinių ir pedagoginių tyrinėjimų, kurie ateityje bus atlikti ir įvertinti.

Išvados ir pasiūlymai

1. Magistro baigiamųjų darbų rengimo Kriminalistikos katedroje analizė parodė magistrantų atliekamų tyrinėjimų teigiamas tendencijas ir išaugusį mokslinės brandos lygį. Šių darbų rengimas remiasi teorine analize ir empirine teisėsaugos institucijų praktine veikla, kuri integruotai ir kompleksiskai pagrindžia kriminalistikos mokslo tyrinėjimų svarbą.

2. Atlikta magistrantų apklausa ir magistro baigiamųjų darbų kriminalistikos katedroje analizė parodė, kad problemas, su kuriomis susiduria magistrantai, galima suskirstyti į kelias grupes:

- darbo temos pasirinkimas arba jos formulavimas;
- darbo tikslų, uždavinių ir hipotezės nustatymas;
- darbo metodikos pasirinkimas;
- bendradarbiavimas su darbo vadovu;
- savarankiško darbo stoka.

3. Atskleistos problemos parodė, kad būtina parengti metodines rekomendacijas baigiamuosius darbus rašantiems Kriminalistikos katedroje.

4. Siūlome tobulinti magistrantūrų mokslinio tiriamojo darbo rengimo metodikas – teikti tęstines magistrantų konsultacijas, būtinas baigiamajam darbui rengti ir kontroliuoti.

5. Būtina veiksmingai išnaudoti visų katedros mokslininkų, doktorantų ir magistrantų mokslinių tyrinėjimų potencialą. Šiam tikslui pasiekti būtina kuo greičiau įtraukti magistrantus į parengiamuosius katedros darbus mokslo tiriamojo darbo tema „Kriminalistikos mokslo plėtra kaip veiksnys, turintis įtakos žmogaus ir jo aplinkos saugumo užtikrinimui naujame teisiniame, ekonominiame ir geopolitiniame kontekste“, sudaryti tyrėjų grupes, jungiamas bendro vadovo, vieno tikslo, tyrimų programos bei metodikos. Toks tyrėjų grupės veiklos suderinimas leis išplėsti nagrinėjamos temos klausimų sąrašą ir siekti apčiuopiamų, reikšmingų mokslinių rezultatų, kurie bus naudingi ir patrauklūs institucijoms, atsakingoms už nusikaltimų aiškinimą, kontrolę ir prevenciją.

LITERATŪRA

1. **Bluvšteinas J.** Metodiniai nurodymai diplominiams darbams. Lietuvos policijos akademija. – Vilnius, 1994; **Katuoka S., Maksimaitis V.** Lietuvos policijos akademijos kursinių darbų rašymo bei vertinimo metodiniai nurodymai. Lietuvos policijos akademija. – Vilnius, 1997; **Tidikis R.** Magistrų baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo metodiniai nurodymai. Lietuvos teisės akademija. – Vilnius, 1999.
2. **Tidikis R.** Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius, 2003.
3. **Baršauskienė V., Mačerinskienė I.** Studijų darbų parengimo tvarka: mokomoji knyga. – Kaunas, 2002; **Juška A., Kučinskas V.** Metodiniai patarimai rašantiems kursinius, diplominius, magistro baigiamuosius darbus ir daktaro disertacijas. Klaipėdos universitetas. – Klaipėda, 1998; **Makštutis A.** Magistrantūros studijų baigiamojo darbo rengimo metodiniai nurodymai. Generolo Jono Žemaičio karo akademija. – Vilnius, 2003; **Urbonavičius S.** Baigiamųjų darbų rašymo metodiniai nurodymai ir patarimai. Vilniaus universiteto Tarptautinio verslo mokykla. – Vilnius, 2003.
4. **Bachelor's** thesis writing guide. Stockholm school of Economics in Riga. – Riga, 2004; **Воц J.** Jak pisać pracę magisterską. Kolonia Limited. 2004; **Волков Ю. Г.** Диссертация. Подготовка, защита, оформление. Практическое пособие. – Москва, 2004; **Зильберглейт М. А., Петрова Л. И.** Методика и техника подготовки курсовых и дипломных работ. – Минск, 2003; **Протас Е. В.** Методические указания по подготовке и оформлению дипломной работы (для специалистов). Московский государственный индустриальный университет. – Москва, 2004.
5. **Magistrų** baigiamųjų darbų rengimas ir gynimas. Metodiniai nurodymai, patvirtinti Lietuvos teisės universiteto Senato 2002 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 1SN–37.
6. **Sarsevičiūtė L.** Mokslinio darbo metodologija. – Klaipėda, 2003 // <http://www.ik.ku.lt/lessons/konspekt/mokslidarb>.
7. **Čaplikas J. ir kiti.** Socialinių mokslų studijų rašto darbų rengimo ir įforminimo bendrieji metodiniai nurodymai. Lietuvos žemės ūkio universitetas. – Kaunas, 2003.
8. **Lietuvos Respublikos** aukštojo mokslo įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 27–715.
9. **Valstybės žinios.** 2000. Nr. 27–715.
10. **Petniūnienė D.** Nepilnamečių apklausos taktikos ypatumai. Magistro baigiamasis darbas. 2002.
11. **Vasiliauskaitė L.** Seksualinių nusikaltamų veikų tyrimo metodika. Magistro baigiamasis darbas. 2005.

Preparation of Master Thesis in Mykolas Romeris University in the Context of Development of Criminalistic Science

Prof. Dr. Hendryk Malevski

Dr. Eglė Latauskienė

Dr. Snieguolė Matulienė

Mykolas Romeris University

Keywords: *criminalistics, Master thesis, objects of scientific researches, research methods, questionnaire inquiry, studies.*

SUMMARY

The development of criminalistic science and studies in Mykolas Romeris University showed, that Mykolas Romeris University became the main centre of criminalistic science and studies in Lithuania. Solving the state objectives of preparation of law enforcement specialists, this centre manages coordinate strategical tasks of Lithuania integration to European structures with pragmatic objectives of science, studies and law practice.

In point of common context of studies the Master thesis is synthesizing multiprofiling specialist maturity indicator. The research analyses one of the most actual problem of preparation of high qualification specialists - preparation of Master thesis.

Practice of such works preparation of last decade let us enough objectively to research all process of the main chains of Master thesis preparation, to evaluate established practice, to show the advantages and disadvantages of preparation of thesis, to forecast of development.

The target of this research - to establish the level of Master thesis of criminalistic science, objects of such researches, work methods and practical-applied aspects of criminalistic science, that reflect in Master thesis of students.

The first Master thesis in Criminalistic department started in 1994-1995 m. m. During that years eight Master thesis were prepared and successfully defended. Postgraduate students choosing parts of criminalistics science for their researches, accented dynamic indicators of raising criminality, tried to analyse separate criminalistic tactical aspects of pre-trial investigation actions, to establish crime investigation methodise. Master theses of first year were pointed to research of common problems.

During last decade (from 1994-1995 years till 2004-2005 years) in Criminalistic department 250 Master thesis were prepared and successfully defended.

Practice of Master thesis preparation and defence in Criminalistic department shows, that postgraduate students had first problems with choosing of title of Master thesis. Postgraduate students for choosing of tendencies of their researches considerate different demands. But the wish and demand of implementation of criminalistic recommendations in direct practice work was the main cause among postgraduate students (63 %), who chose the field of their researches in our department.

Preparation of Master thesis in criminalistic - is the complex teaching method, the purpose of it is develop the students relation skills of knowledge of criminalistic, penal procedure, penal law and others sciences and implement it for solving practice problems, both coordinate theoretical and practical aspects of research problem.

We can see the certain perspectives of preparation of Master thesis, that will have influence for prioritised scientific researches of department, for creation of criminalistic recommendations. We are going to create the groups of several postgraduate students and to offer them to complexly research the one common field, that will be comprehensively actual, involves different Lithuanian towns, regions, international and Lithuanian pre-trial investigation aspects, the forms of special knowledge implementation and criminalistic opportunities.

